

MARITIME KURIOSA OG SOUVENIRS

Sømandens hjembragte ting fra fjern og nær

Af

HENNING HENNINGSEN

Ligesom vor tids moderne turister gør det, bragte søfolk i ældre tid gerne både morsomme, sjældne og praktiske souvenirs med fra fremmede lande, dels som personlige gaver, dels til brug i hjemmene. Selv om det nok kan siges at være dristigt på nuværende tidspunkt at give en oversigt over sømandens hjembragte ting og sager, dels fordi området er så omfattende, dels fordi der findes så få forarbejder, har museumsinspektør Henning Henningsen dog vovet forsøget her, i det håb at andre vil tage tråden op og udfylde de mange huller i stoffet.

DET DER især præger typiske sømandshjem fra sejskibstiden, er alle de genstande fra fremmede egne, som er samlet i dem, praktiske brugsting såvel som dekorative pynteting. Johannes Olsen giver følgende karakteristiske beskrivelse af et skipperhjem fra Svendborgegnen i slutningen af 1800-tallet:¹

„Kommer man ind i et sømandshjem, ser man straks dets særpræg: skibsbilleder på væggene, kinesisk porcelæn, kobber- og messingsager fra fjerne lande, laksager fra Østen, tekstiler fra Indien, Persien, Tyrkiet og flere steder, mærkelige fajancer, våben og meget mere fra al jordens lande, ikke at forglemme de morsomme engelske porcelæns-hunde med forgyldte eller violette pletter. De holder vagt på kommoder og skabe over sjældne konkylier og mange andre genstande, som fatter har hjemført til kone og børn efter hyppigt langt ventetid“.

I ældre tid var det først og fremmest søfolk, der havde en chance for at komme udenlands, mens folkets store flertal måtte blive hjemme. Det var derfor især søens folk, som tog ting med hjem fra den store verden. Trangen til at medbringe turistvarer er ikke blot en moderne foreteelse, – den har man haft til alle tider. Det kuriøse, det fremmed-arterede har altid interesseret menneskenes børn. For langvejsfarerne var de hjembragte ting minder fra lange rejser, for landkrabberne bragte de bud om eventyr og oplevelser og gav fantasien spillerum.

I 1500-, 1600- og 1700-tallet havde mange fyrster i og uden for Europa deres private museer, „kunstkamre“ eller „raritetskabinetter“, som indeholdt en broget blanding af kunstgenstande, juveler og ædle stene, snurrepiberier, naturhistoriske ting, antikviteter, etnografiske genstande, – oftest med det sjældne og kuriøse som den ledende tråd i hele opbygningen. Til en del af genstandene knyttede der sig magisk tro: nogle var gode for elskovskraft og sundhed, andre bragte lykke, atter andre var ufejlbarlige mod gift osv.

Også de danske konger havde deres kunstkammer på Københavns slot. Gennemgår vi indholdet af denne ejendommelige, men tidstypiske samling, som det kommer til orde i det ældste inventarium fra 1673–74,² vil vi finde mange morsomme ting, som tydeligt nok er hjembragt af søfolk og lige så godt kunne findes i ethvert skipperhjem. Eksempelvis kan nævnes: hvalfisketænder; en stok af hvalfiskeribben; snuden af en sværdfisk; rygbenene og kæften af en haj; adskillige hvide, røde og sorte søvækster; koraller; konkylier; skildpaddeskjolde; en ostindisk slangehud; udstoppede krokodiller; strudsæg; indianske kokosnødder, nogle udskårne; flasker af kokosnød; kalabasser; krystaller; grønlanderdragt; grønlanderkajak; våben fra Ostindien; malayiske våben; kinesiske vifter, lakæsker, malede billeder og porcellæns-ting; japanske rustninger.

Disse ting, der er havnet på slottet, kan være kommet via mellemhandlere til kongens opkøbere, men der kan næppe være tvivl om, at de fleste er bragt på danske skibe fra fjerne lande herop. Netop i 1600-tallet oplevede landet en ret voldsom ekspansion af skibsfarten, Østens eventyrlande åbnede sig, danske skibe tog på hvalfangst, andre sejlede

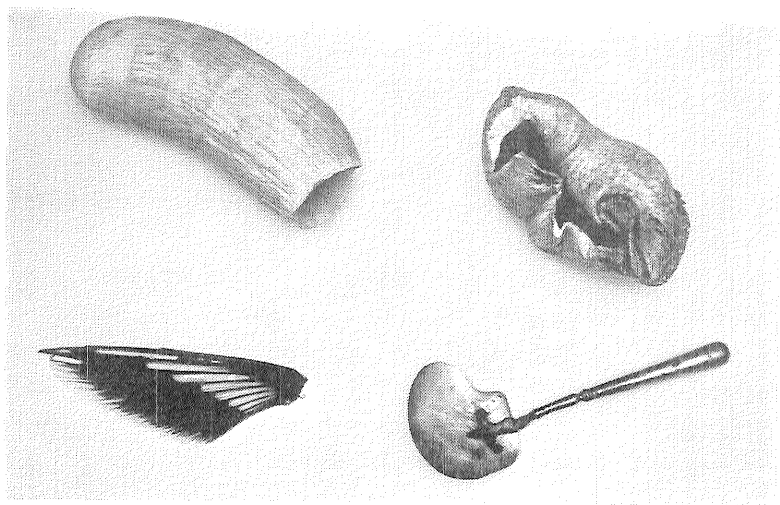
til Afrika og Vestindien. Overalt var der sjove og spændende ting og sager, som egnede sig til at tage med hjem og forære eller sælge til majestæten.

De fremmede folk fandt hurtigt ud af, at europæerne var ivrige efter at tiltuske sig deres sager, og en mer eller mindre organiseret fabrikation af og handel med turistvarer opstod tidligt. Kineserne havde f. eks. fra gammel tid en kunstindustri af allerhøjeste kvalitet, fremfor alt af porcellæn og laksager, malede og tusch tegnede billeder, silketøjer, møbler osv., og da de europæiske sømagter i 1700-tallet begyndte at sejle på Kanton, var der her basis for en betydelig souvenirindustri, som arbejdede for europæiske søfolk og deres smag og behov.

Også andre steder lærte man hurtigt at betjene turisterne, altså søfolkene. Når kinafarerne passerede Sundastrædet, kom de indfødte ud fra Anjer i deres prauer og tilbød ikke alene „forfriskninger“ som frugt og fjerkræ, men også spanskkrørsstokke, koraller, små skibsmodeller, levende aber osv., som digteren Poul Martin Møller bevidner fra 1820.³ Selv i Grønland fremstillede eskimoerne i tusindvis af tobakspunge af sælskind, som de solgte til hvalfangerne.⁴

Efterhånden som søfarten tog til, blev efterspørgselen efter souvenirs større og større. Typisk er således en beskrivelse fra Singapore i 1860'erne, hvor kinesiske købmænd kom ud til sejskibene i pramme med billige og kunstfærdige ting:⁵ „Fra nogle af fartøjerne falbødes udvalg af de koraller, søplanter og konkylier, hvoraf her findes en stor rigdom, andre bragte småæsker eller smågenstande, sammensatte af eller indlagte med elfenben, perlemoder og sølv, og desuden alle mulige kinesiske silketøjer og nipssager . . . Man bragte os også hele samlinger af sommerfugle og et ikke ringe udvalg levende fugle, der overgik hverandre i dejlige farver. Blandt papegøjerne genså vi den hvidgule kakadue og den i grønt og rødt strålende loris. Den sjældneste af de papegøjer, der falbødes, var den javanesiske bea, der skal have en ganske forunderlig lethed ved at tilegne sig ord og melodier“.

Intet under, at søfolkene ikke kunne stå for alle disse dejlige ting. Skibsdrengen, der første gang var ude, ville gerne have en billig gave med hjem til forældre og søskende, og de voksne sømænd til deres

Zoologiske kuriosita: hvaltand (17 cm lang); den ejendommeligt formede hval-
 øreknogle (14 cm l.); en tørret vinge eller finne af en flyvefisk, brugt som
 bogmærke (15 cm l.); lagkageske, bestående af et stykke perlemor, monteret
 på sølvskaft (19 cm l.). – Handels- og Søfartsmuseet.

*Zoological curiosita: whale-tooth, ossicles of the ear of a whale, fin of flying fish,
 cake-slice with silver handle and blade of mother-of-pearl.*

kæreste eller kone. Når de kom hjem, var det en fryd at pakke deres
 skibskister og bylter op.

For ikke så få hændte det ganske vist, at de undervejs skilte sig af
 med hvad de havde købt. De var måske på hjemrejsen havnet i en
 knejpe og havde solgt et eller andet godt stykke for drikkevarer, –
 tørstige var de altid, og pengene var små. Verdenskendt for sin sam-
 ling af rariteter erhvervet fra søfolk var Charlie Browns Pub i London
 (tæt ved den danske sømandskirke); også madam Hansens værtshus
 og logihus ved Altonas waterfront var et helt museum, fyldt med
 hjembragte sager. Lignende steder fandtes i alverdens havnebyer. –
 Eller søfolkene havde truffet en dejlig tøs undervejs, som de havde
 foræret de ting, der ellers var bestemt til kæresten derhjemme.

Det kan også være, at de var blevet snappet af toldvæsnet og havde
 fået konfiskeret nogle af gaverne. Der fortælles mange historier om,

hvorledes det var en hel sport for søfolkene at snyde tolderne, f. eks. ved at gemme tingene i deres høje hat eller ved at rulle dem ind i sejlene; kostbare stoffer blev vikledede om den bare krop under skjorten, så de formodede naive toldere ikke opdagede dem – hvad de alligevel ofte gjorde. Det var nu mest tobak, tolderne var ude efter; de fleste af de medbragte ting var selvfølgelig af ringe værd og derfor toldfri.

Så stod da de mange fremmede ting derhjemme i stuen i de pynkelige skipper- og matroshjem, eller de lå i kister og hang i skabe. Sammen med de frivægtsarbejder, de selv havde lavet ombord på de lange rejser: skibsmodeller, flaskeskibe, tovværksarbejder, scrimshaw (arbejder i hvalben) osv., gav de hjemmene den maritime karakter, som vi finder så charmerende, og som blev understreget af nautiske instrumenter: sekstant, kikkert, sladrekompas, skibsbarometer m.v.

I det følgende skal der gives en oversigt over genstande af forskellig art, som søfolk har bragt hjem, især i sejskibstidens sidste århundrede. Det siger sig selv, at den langtfra kan blive udtømmende, for i virkeligheden var der ingen andre grænser for, hvad man kunne have med hjem, end omfanget, vægten og kostbarheden.⁶ Mange af tingene er selvfølgelig almindelige souvenirs, som ikke blot søfolkene, men også andre rejsende kunne tænkes at købe. Det er naturligt, at tingene er præget af det til enhver tid gældende stilideal og også af sømandsstandens smag, der sjældent er dikteret af de æstetiske og forfinede krav, som gælder i de såkaldte „dannede“ kredse i samfundet. Når den i senere tider så forkætrede „klunkestil“ er så fremherskende inden for sømandssouvenirs, skyldes det dels, at det meste af det bevarede netop er købt i denne tid, dels at det måske mere end andre tiders kunstprodukter talte til den jævne smag, som gerne foretrækker det overlæssede og brogede, let sentimentale fremfor det enkle.

Fødevarer o. lign.

Først og fremmest tog søfolkene ofte ting med til det daglige forbrug, specielt fødevarer og nydelsesmidler. Sådanne blev især købt, hvor de var særlig gode, eller hvor de blev specielt fremstillet. Kaffe,

te, gryn, mel købtes f. eks. i London eller Hamborg. Fra Frankrig medtog man vin, champagne (med flasker i flettede kurve), cognac; fra Spanien malagavin; fra Vestindien rom; fra Holland genever i stenkrukker. Ingefærsyltetøj i blåmalede krukker kom bl. a. fra England, syltede frugter fra Kina, "Turkish Delight" (en slags hvid konfekt af mandler, honning, flormelis o. m.) fra Tyrkiet og Grækenland, karry i dåser fra Indien, honningkager fra Holland, sukker (også i sukkertopform), kandiserede frugter, konfekt m. v. fra tyske, engelske og amerikanske havnebyer. I Leith, hvor marstalleren Alfred Hansen havde slået sig ned som købmand og skibshandler, købte søfolkene fra de mange danske skonnerter skotsk whisky og skotske kiks i smukke kiksdaaser af blik med motiver af byer og slotte i Skotland.

Fra Riga hjembragtes den berømte russiske balsam („Riga-balsam“), et lægemiddel, som var højt skattet og hvis helbredende evne over for mangehånde legemlige skader aldeles ikke blev betvivlet. Den købtes i små stenkrukker. En lige så strålende nimbus stod der om det østasiatiske „Tiger-Balm“, en salve som man hjembragte fra Hongkong eller Singapore, og det amerikanske produkt „Florida Water“, en slags Eau de Cologne eller hårvand, som solgtes i smukke flasker med farveglade billeder af fugle og blomster. Når søfolkene kom til havne i den mexikanske golf, var de meget ivrige efter at købe dette Florida-vand, som deres kærester og koner var helt vilde efter. Selv kadrejerne på Helsingør red solgte produktet.

Parfume nævnes sjældent, selv om en flaske vel har været taget med af og til til sømandens udvalgte. I Bombay har mange f. eks. nok ladet sig friste af den østerlandske parfume.

Af andre toiletartikler nævnes sæbe, både parfumeret fransk sæbe og mere robust russisk sæbe.

Tøj og beklædning

Almindelig beklædning for mænd og kvinder blev ofte indkøbt i London, hvor man også skaffede sig uldne kjolestoffer o. lign. I Skotland købte man skotske uldstoffer, halstørklæder, kulørte skørter. Ofte

handlede søfolkene i bestemte butikker i fremmede byer, hvor de tit kom, og hvor de blev behandlet godt og fik ting af kvalitet. F. eks. købtes hatte fortrinsvis i en forretning i Gent og skotøj et bestemt sted i London. Kaptajnerne fik undertiden en indkøbsseddel med fra rederen på private ting, f. eks. snørliv, franske handsker, sko og støvler af fint blødt læder, sidste mode i parasoller, spindelvævstynde strømper osv. til rederfruen og -døtrene, hatte, broderede veste o. lign. til rederen selv. I Østen kunne man få syet udmærket tøj lynhurtigt; skrædderen tog mål den ene dag, og næste dag var habitten færdig. For søfolk i den kortere fart var engelsk konfektion absolut foretrukket.

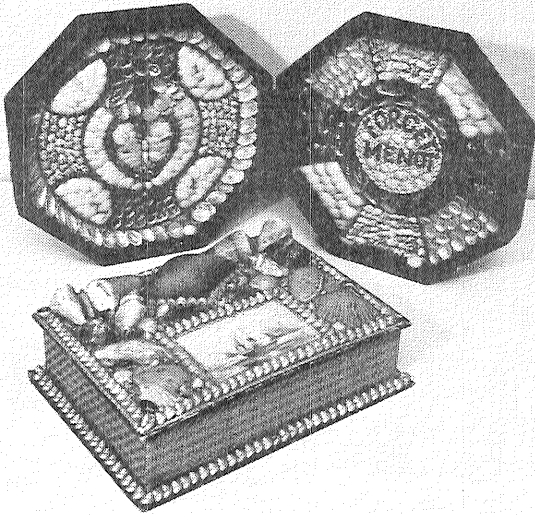
I Frankrig som i Østen købtes silketøj. Silkesjaler kunne fås i London eller i fjerne lande som Indien og Kina; også på St. Thomas solgtes sjaler. Broderede kjoler, duge, lommestørklæder og sengetæpper fik man især på Madeira og Tenerife, og i Kalikut (Indien) guldbroderede duge.

Pelsværk og skind hjembragtes også fortrinsvis fra bestemte steder: fåreskind f. eks. fra Tyrkiet, odderskind og lamaskind (til kåber) fra Sydamerika, sæl- og isbjørneskind fra Grønland, gedeskind fra Nordafrika. Fra Grønland medførte søfolk både skind og dun, som de forsøgte at smugle i land i København.

Zoologiske genstande

En meget stor og yndet gruppe var uvante og besynderlige ting fra naturens verden, især zoologiske mærkværdigheder.

En masse udstoppede dyr købtes rundt omkring og blev taget med hjem for at give stuerne et eksotisk eller arktisk præg. Fra Sydamerika kom f. eks. kolibrier og andre tropefugle, leguaner, varaner (kæmpefirben), alligatorer, slanger, bæltedyr; fra Østen: skældyr (Burma), desmerdyr eller rikki-tikki-tavi med en slange slynget om kroppen (Indien), slanger, opkvejlet som tovværk, slangeskind; fra Afrika: krokodiller, aber; fra Grønland: sneugler, isbjørneskind med åbne, frygtindgydende gab og med store kløer; fra verdenshavene: flyvefisk

Af havets rigdom på forskelligt formede og farvede skaller, sneglehuse, konkylier og koraller kunne der fremstilles mange sjove – flere vil sige smagløse – ting. Foroven en ottekantet æske med skallemosaik, til venstre et hjerte, til højre ordene „Forget me not“, – velegnet til kærestegave. Forneden et skrin, overdådigt besat med skaller og ovenikøbet et prospekt med et skib. – Vestfold Fylkesmuseum, Tønsberg (Norge).

Box decorated with small shells in the pattern of a heart and “Forget me not”. Casket with lid decorated with shells.

(som sømanden i reglen selv udstoppede ved at lægge lidt pibetobak eller en havanacigar ind i dem), djævléfisk, andre ejendommelige fisk, – blandt disse den ballonformede pindsvinefisk, som de indfødte i Vestindien solgte tørret og udstoppet med tørt græs. Søfolkene konserverede den på en anden måde, idet de hængte den op ved halen under klyverbomsnokken (hvorfra duften af kadaveret ikke generede skibet); efter nogle uger var al indmaden forsvundet ud gennem fiskens mund, og der var kun det tørre, udspilede skind med rejste pigge tilbage. Stillet i en urtepotte derhjemme kunne fisken illudere perfekt som kaktus. – Fremdeles albatrosser, søpapegøjer og andre havfugle. Insektet „den vandrende pind“, en pindeagtig lang grøn

fyr, kunne sættes op som vægdekoration, anbragt på et lakeret stykke mahognitræ (Sydamerika).

Søfolk, der sejlede i Rio Grande-farten, tog undertiden et par store kohorn, polerede og monterede på mahogniplade og med sølvbeslag, med fra de store slagterier i Pelotas (Sydbrasil).

Levende dyr falbødes også i tropiske egne: skildpadder, papegøjer, kanarifugle, aber, hunde, guldfisk, slørhaler (fra Kina). Mange af disse dyr fra de varme lande kom dog aldrig hjem, fordi de døde, når de kom i koldere egne. — Fuglene sad i bure af fletværk eller metaltråde.

I Sydafrika købtes store udpustede strudsæg, som fandtes i hvide og gullige farvetoner. En kunstner i Kapstaden skaffede sig en hel levevej ved at dekorere dem, f. eks. med skibe, landskaber, blomster, fjer o. lign. Hjemme blev de ophængt i en snor fra loftet eller i net, da de jo var skrøbelige. De kunne også lægges på ovnpladen.

Mærkelige fuglereder, f. eks. af væverfuglen (Afrika, Sydasien), blev medtaget, og ofte fuglefjer, f. eks. strålende fjer af tropefugle, sat sammen til eventyrbloster; disse kunne opbevares under en glasklokke, så de ikke led skade. Sommerfuglevinger i de mest betagende og skinnende farver, sammensat i mønstre og lagt under glas, f. eks. som bakker, kunne man købe i Sydamerika, især i Rio Janeiro. Efter sigende skal en „strandet“ dansk sømand have begyndt med fremstillingen af disse sommerfuglebakker, hvorved han skabte sig en god levevej.

Strudsfjer hjemførtes fra Sydafrika, gemt i lukkede blikfutteraler, for at de ikke skulle knække. De var meget kærkomne hos det svage køn, da moden en tidlang krævede dem som besætning på de store møllejulshatte.

Elefanttænder var dyre. I Afrika og Indien kunne man få dem udkårne med figurer og dekorationer. Af dyretænder kunne man få halskæder, f. eks. fra Afrika. Flodhestetænder med furer var morsomme at have. Af flodhestens tykke hud lavede man flodhestepiske, omviklet med messingtråd.

De fleste zoologiske vidundere kom vel nok fra havet; en del af

dem var købt, men mange stammede fra egen fangst ombord. Der var f. eks. tørrede flyvefiskevinger, som man kunne bruge som bogmærker; opspærrede hajgab med de mange rækker skarpe, trekantede tænder; af hajens rygrad kunne laves stokke, når en tyk ståltråd sættes ned gennem leddene; de kunne f. eks. købes på Molukkerne eller i Barbados, men søfolkene lavede dem også selv, måske med et albatrosnæb som håndtag. Endvidere „savrocketænder“, savrokkens lange „næb“ med en række hvide, pindeagtige tænder på hver kant; undertiden var næbbene bemalet med prospekter (Stillehavet); sværdfiskens meterlange sværd; rygskjolde af havskildpadder. Af mindre skildpadder kunne der laves musikinstrumenter (Marokko).

Af hvalen var de store klumpede hvaltænder og også de mærkeligt formede hvaløreknogler afholdt. Stykker af hvalbarder, med vedhængende stride hår og ofte dekoreret med indskårne eller indridsede ornamentter, skibe m. m., kunne købes eller selv laves på hvalfanger-skibe, – det såkaldte scrimshaw.⁷ Hvalfangerne tog ofte hvalens halsknogler, der kunne bruges som små taburetter, og hvalribben eller -kæbeben med hjem; de sidste kunne anbringes som portaler til indgangen til haven, eller de kunne saves i stykker og tjene som gærdestolper (jfr. de vestslesvigske hvalfangerøer).

Spadserestokke blev drejet af hvalben. I Archangelsk kunne man omkr. 1850 købe stokke, lavet af fundne mammutknogler og med sort knap.

Vanskeligere var det at få fat på en af de sjældne, lange, snoede narhvalstænder, som repræsenterede en stor handelsværdi. Derimod var et hvalroskranium med to krumme, lange tænder nemmere at erhverve (Grønland).

Fra havets dyb kom mange mærkelige og maleriske ting, f. eks. skaller af søpindsvin, snegle og muslinger. Disse skaller kunne sammensættes på kunstfærdige – omend ikke måske særlig smagfulde – rammer, småankre og andre figurer; de kunne pryde æsker og albumbind. Af muslingernes perlemor kunne der laves skeer, monteret f. eks. med sølvskaft. Fra Sydhavsøerne udførtes ladninger af perlemorskaller til f. eks. Hamborg, hvor de blev forarbejdet.

Forskellige skaller i varierende farver kunne komponeres sammen til store makart-buketter, som lignede blomsteropsatser. De blev anbragt under en glaskuppel. Især i Spanien skal man have været mestre i at lave dem. På sin vis svarer de til de kunstige blomsterdekorationer af glas og stof, som sømændene købte i Frankrig og Italien.

Nogle kom også hjem med en posefuld af de små nydelige snegle-huse, som under navnet kauris brugtes som penge langs Afrikas kyster. De kunne bruges som knapper i kakitøj og var en tidlang lige-frem statussymbol for sømanden, der havde sejlet på varmen.

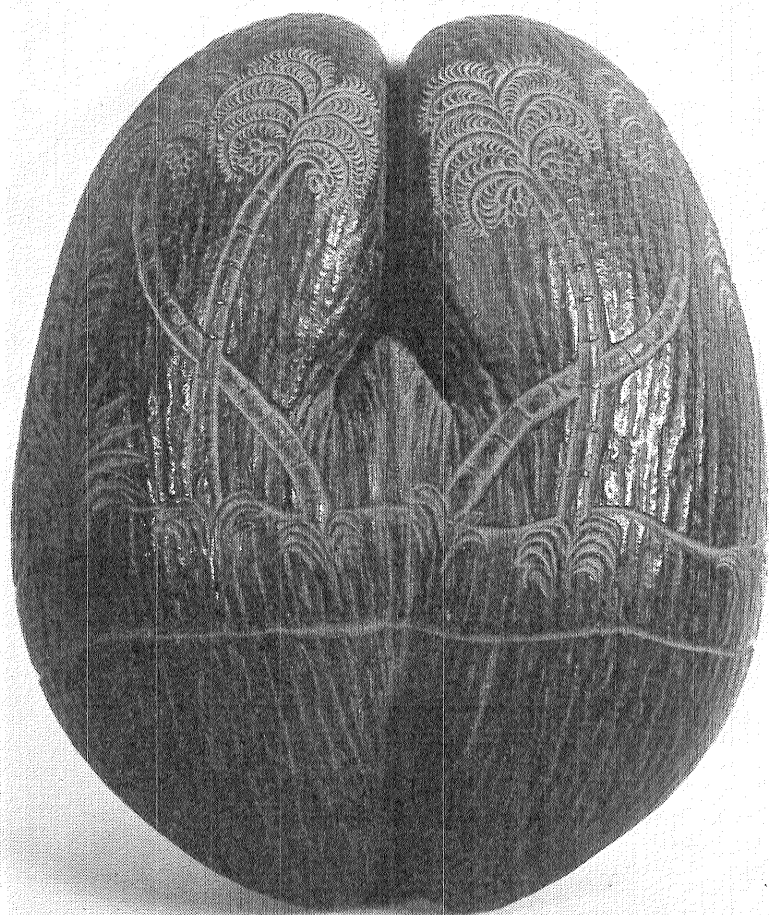
Konkylier, der susede som verdenshavens brusen, når man holdt dem op for ørerne, fandtes i alle hjem; de kunne, smukt polerede og dekorede, lægges på nipshylden, eller kunne kante bedene i haven. De blev i ældre tid brugt som udfyldning og understøttelse i vest-indiefarernes last af sukkerfade, så de kom til Europa i store mængder.

Korallerne, der bl. a. kom fra Middelhavet, Afrikas kyst og de vest-indiske øer, nød også stor yndest. Af småstumper af de almindelige røde koraller kunne der laves halskæder, og af de hvide koraller, som lignede lidt hen efter blomkål, brocher. Viftekoralernes grene, der mindede om blomsterblade med et fint årenet, var af stor dekorativ virkning. En særlig nimbus havde den sorte koral i vifteform med blad og rod, fastvokset til en sten, som bibeholdtes som fodstykke (Vest-indien).

På Sydhavsøerne og andetsteds kunne man få ægte perler hos perledykkerne og de handlende. Sømændenes hustruer og døtre kunne

Handels- og Søfartsmuseets eksemplar af den sjældne „havkokosnød“ eller „Seychel-nød“ er forsynet med en nydelig udskåret fremstilling af palmer og planter. Nødden, der er nyreformet, kommer fra en palme, som kun vokser på Seychellerne (Indiske hav). I ældre tid troede man bl. a., at den reagerede mod gift, så fyrster lod lave kostbart indfattede drikkeskåle af den. Højde 31 cm, bredde 26 cm.

“Sea coconut” or “Seychelles nut”, the fruit of a palm which is only to be found in the Seychelles. In former times its shell was often used by princes as a drinking cup as it was thought to react to poison.

fint bruge de medbragte små konkylie og muslingeskaller. Med gul tråd syede de f. eks. blomstermotiver på et sort stykke fløjl; selve blomsterhovederne sammensatte de af forskelligtfarvede skaller, som blev limet på stoffet. Det hele blev f. eks. hæftet på bagsiden af en væghylde, og på denne opstilledes nips og fajance.

Botaniske mærkværdigheder

Planteverdenen frembragte også mange vidundere. Mange søfolk hjemførte flasker med tang fra det gådefulde Sargassohav eller andre søplanter, de selv havde fisket op. Havalger (kelpgræs), opfisket i Kap Horn-området, var et håndgribeligt minde om den besværlige fart rundt Hornet.

Mere afveksling frembød dog landjordens planter og træer. Bekendt er de i sin tid så yndede „sølvblade“ (silver leaves) af en busk af nerium-familien, som vokser på Taffelbjerget; de er lancetformede og har søvlglinsende dun. I Kapstaden bemalede man dem med prospekter af Taffelbjerget, forskellige flag og også med fremstillinger af sømandens skib på Taffelbayen, altså et miniatyreskibsportræt. De kunne bruges som bogmærker eller monteres i en lille ramme og hænges på væggen.

Kalabasser hjemførtes fra Afrika og Sydamerika; de er tørre, hårde krukke- eller flaskelignende frugter, der kunne anvendes til opbevaring af flydende ting. De indfødte i Afrika flækkede dem, betrak dem med skind og satte en streng på, så de kunne bruges som musikinstrument.

Meget populær var den stenhårde kokosnød. Når den var tømt, kunne den poleres og dekoreres med udskæring eller bemaling; den øverste del kunne saves af og sættes fast med små messinghængsler, så havde man en fin dåse, f. eks. til tobak. Man lavede også drikkebægre eller puncheskeer af nødden. Kokospalmen vokser overalt i troperne.

En særlig glans hvilede der over „havkokosnødderne“ eller „Seychel-nødderne“, som man kunne være så heldig at fiske op i indiske

farvande, hvor de flød rundt. Almindeligvis blev de vel købt af de indfødte. De stammer fra en palme *Lodoicea maldivia*, der kun vokser ét sted, nemlig i en dal på en af Seycheløerne. De er ret store og har form som en nyre; den indtørrede kerne ligger løs i dem, så de rasler, når man ryster dem. De indfødte indskar ornamenten med palmer osv. i den hårde, sortbrune skal. Adskillig overtro har været knyttet til disse sjældne nødder; man påstod i ældre tid, at spisningen af kernen fremmede kønsdriften, og at skallen reagerede mod gift. Af den grund brugte indiske og senere europæiske fyrster dem som drikkebægre, indfattet i kostbare ædle metaller.⁸ På Kunstkammeret i København havde kongen „en indiansk nød, som kaldes *Cocus Maldivensis*“; det er formentlig en af disse Seychel-nødder.

Mange ejendommeligt formede eller særlig hårde frugter kunne være sjove at vise familie og venner, f. eks. de jernhårde stenfrugter fra Australien.

I Indien og på Molukkerne lavede man æsker, figurer og skibsmodeller af kryddernellikens små søm-agtige frugter; deres aromatiske krydderduft holder sig i århundreder.

Fra Kina og Japan medtog man bambusstænger, som kunne anvendes til stokke eller fiskestænger.

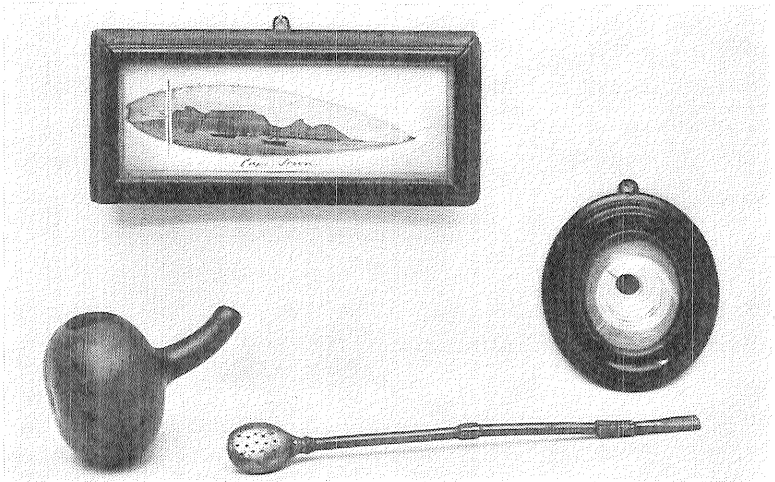
Flere steder solgtes stokke af sort ibenholt.

Mange kaptajner tog træ med hjem, f. eks. teak fra Østen og mahogni fra Cuba, og lod lave møbler deraf.

Af følelsesmæssig karakter er tørrede og pressede blomster, hjembragt fra berømte steder, især grave. Flere søfolk plukkede således blomster på Napoleons (tomme) grav på St. Helena og tog dem med til minde. Forøvrigt solgte bumbådsmændene på St. Helenas red dem også til skibene, så der må have været forretning deri. Andre, der var interesserede i oldtiden, hjemførte f. eks. en laurbærkvist fra Cæsars grav (i Rom?).

Sten og mineraler

Mineralogiske og geologiske genstande spillede knap så stor en rolle for sømanden. Stumper af drypsten fra grotter i kalkbjerge, for-

Foroven et indrammet sølvblad (silver leaf) med påmalet prospekt af Kapstaden; hjembragt 1894 (bladets længde 14 cm). Til højre et „øje“ af hvide glastråde, snoet i en cirkel og monteret på blått papir; hjembragt fra St. Petersburg 1838 (lysmål 5.5×4.5 cm). Forneden en let dekoreret sydamerikansk matebeholder, en lille hul kalabas, 7 cm i diameter, hvis stilk danner håndtag, og med den tilhørende „bombilla“ (af messing, delvis forsolvet), et sugerør til at suge den stimulerende drik op med (23 cm lang). – Handels- og Sofartsmuseet.

“Silver leaf” from Cape Town, 1890’s, eye made of spun-glass (St. Petersburg 1838), South American mate-cup (calabash), and suction spoon (bombilla).

stenede blade o. lign. var dog værd at tage med som de naturens vidundere de var. På Fiji-øerne fik han lava-lava, formentlige fantasi-fuldt formede, metalskinnende lavastykker fra øernes vulkanske natur.

Fra Martinique hjemførte han flasker med lava fra vulkanen Mont Pelées frygtelige udbrud 1902.

Mange steder kunne han købe krystaller i de skønneste farver, ofte monteret på et lille bræt. Det var vel mest halvædelstene, for rigtige ædelstene havde sikkert en pris, der var for høj for ham.

I Chile kunne sømanden købe flasker med forskelligtfarvet salpeter, som var arrangeret i mønstre med stjerner og hjerter. Dette minder om de flasker med flere lag af sand i varierende kulører, sømændene

Flaske af hvidt glas, fyldt med flere lag sand. På et indsat stykke papir er der tegnet ornamenter og en bjergkyst med skibe. – Vestfold Fylkesmuseum, Tønsberg.

Bottle containing layers of different coloured sand from various parts of the world.

selv kunne fylde op de forskellige steder, de kom, og forsyne med små sedler, som angav, hvor hvert lag kom fra, og med tegnede ornamenter og skibe.⁹ Muligvis kan man have købt sådanne flasker i fremmede havne.

Etnografiske genstande

De fremmede folkeslags redskaber, våben, klædedragter, skulptur osv. udøvede en stor tiltrækning på søfolkene, og mange ting af etnografisk art gik med dem hjem til Europa.

Først og fremmest våben: fra Sydhavsøerne buer og bambuspile, brændt i spidsen, så de blev hårde som stål; køller af træ med udskårne hoveder; skjolde; fra Australien boomeranger; fra Indonesien og Indien dolke og kris'er i skeder, ofte af sølv; det løb én koldt ned ad ryggen, når sælgeren forsikrede, at rillerne i dem var til gift. Fra Japan medtog man sværd og spyd, måske et harnisk; fra Afrika spyd og skjolde, f. eks. fra Kongo; buer og forgiftede pile af rødt hårdt træ fra Niger og Gambia; fra muhamedanske lande krumsabler med ciseleringer og i smukke skeder; dolke i svære læderskeder; arabiske muskedonnere; krudthorn af messing eller udskårne i træ; fra Sydamerika indianervåben, specielt de 2-3 m lange pusterør med lange tændstiktynde pile, efter sigende dyppet i curare-gift (Amazonas, Ecuador); gaucho-dolke i sølvskeder; fra Grønland harpunspidser af ben.

Af særlig uhyggelig og lokkende karakter var de indskrumpede menneskehoveder, som hovedjægerne på Ny Guinea og især i Ecuador kunne levere; disse tsan-tsas, der ikke var større end en knytnæve, var meget svære at få fat på, og hvis en sømand havde været så heldig at erhverve en, holdt han den i reglen nedlåst i sin skuffe som den dybeste hemmelighed. En del af dem var dog dygtige forfalskninger, lavet af abehoveder.

Af dragtdele nævnes negerhatte af strå i forskellige farver, hvide hatte fra Ecuador, de såkaldte Panamá-hatte, og kulihatte fra Østen, spidsformede hatte af palmefiber, med indvendige broderier (Saigon),

fez'er fra Tyrkiet og Nordafrika, strikkede Puno-huer med øreklapper fra Perú. Stor undren og medfølelse vakte kvindesko, tit så små som tændstikæsker, fra Kina, men også snabelsko med pomponer fra Grækenland og haremstøfler fra muhamedanske lande talte til fantasien. Fra Østen kom silkekimonoer og -dragter, og fra Sydamerika ponchoer, firkantede vævede kapper med en slids i midten til at stikke hovedet igennem.

Batikstoffer (Bali) var yndede kuriositeter.

I fletværk (palmefiber, bambus, græs, pil) kunne man lave morsomme ting, hele små kunstværker som forskellige fisk eller runde sole med grinende ansigter; i Indonesien romantiske kystpartier med skibe under sejl.

Af brugsredskaber kan nævnes et udvalg: lerkrukker og -varer fra mange lande, bl. a. glaserede olivenoliekrukker fra Middelhavsegnene og uglaserede vandkølere med stor og lille tud fra Spanien; i Østen (f. eks. Vietnam, Thailand) havde man kæmpestore lerkrukker til ferskvand, med relieffer af østerlandske motiver: tempeldanserinder, Buddhaer; flere sådanne krukker er havnet hjemme som havedekorationer. Fremdeles flettede kurve, som kunne fås overalt i hvert lands særlige type; husholdningsredskaber fra neger- og andre kulturer; kanoårer af tungt træ og dekorerede, fra Sydhavsøerne; bronze-, messing- og kobberkrukker, -skåle osv. fra forskellige verdensdele, bl. a. fint ciselerede muhamedanske messinggenstande; gongonger fra Kina; kobbersamovarer fra Rusland; lystestager fra Orienten; sølvsager fra bl. a. Ceylon; røgelseskar af bronze fra Korea; metalspejle fra Bangkok (med indskrift der ønsker „et godt helbred og et langt liv“); tusch fra Kina og Japan.

Fra Sydamerikas østkyst (Argentina, Uruguay) hjembragtes matebeholdere, små dekorerede kalabasser i flettede kurve eller i læderholdere, og de tilhørende bombillas, rør af sølv med et hult skeblad med huller i begge sider; i kalabassen hældtes kogende vand på yerba-bladene, og drikken mate sugedes op gennem bombilla'en. Af andre gaucho-ting kan nævnes boleadores, læderremme med kugler til indfangning af dyr, lassouer, sølvsporere, ridepiske.

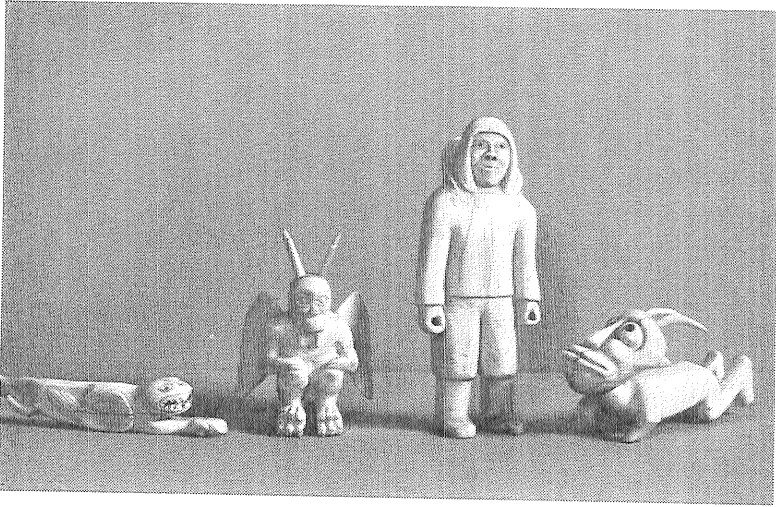
Musikinstrumenter kunne fås overalt: urskovstrommer fra Afrika og Brasilien, frugter med raslende kerner fra Afrika, fløjter fra Sydamerika og muhamedanske lande, kastagnetter og guitarer fra spanske lande, osv. Strenginstrumenter af kalabasser og skildpaddeskjolder er allerede nævnt.

Fra Afrika og Vestindien hjemførtes negerskulpturer, både verdslige og religiøse; i det hele taget var gudebilleder eftertragtede. Fra Østen kom talrige buddhafigurer i metal eller træ, fra Sydhavsøerne totemfigurer og gudebilleder, fra Afrika og Sydamerika dansemasker af træ eller af læder, brugt under religiøse fester. Fetishier og amuletter af forskellig slags erhvervedes f. eks. blandt Afrikas negre og Grønlands eskimoer. Eskimoernes fantasifulde tupilakker, udskåret i hvalrostand og forestillende ånder og overjordiske magter, var og er stadig meget afholdte.¹⁰ På Elfenbenskysten kunne man være heldig at få f. eks. smukke elfenbensskulpturer af negerkvinder, skåret i Centralafrika og bragt med ned til kysten af handelskaravaner.

Negrene i Vestindien var især dygtige til at lave smykker, ørenvedhæng, pandebånd, halskæder, tasker af frugtkerner, f. eks. af johannesbrødfrugter. Indianerne lavede tasker med perlebroderi.

Figurer som udskårne ibenholtselefanter med løftede snabler og hvide tånegle og stødtænder købte man bl. a. i Indien, og mange slags mesterligt udskårne figurer af folketyper m. v. i elfenben, det røde rosentræ og jade i Kina, Japan og Indien. Fra Rusland hjembragtes træfigurer af folketyper og dyr, f. eks. heste og bjørne. Mere enkle var de lerkameler, man kunne erhverve i Ægypten, og sjove tyrefigurer i sort eller lyst ler fra Perú, fremstillet i pottemagerbyen Pucará ved Titicacasøen. Fra det østlige Sydamerika fik man ravne, formet af store kohorn, med langt næb og vinger.

Til kunstgenstandene må regnes de indiske miniaturemalerier i olie på glimmer („marieglas“) og de kinesiske malerier i en slags dækfarve på rispapir, forestillende folketyper i brogede dragter, scener af folkelivet, køretøjer, skibe, blomster, fugle og fisk. De samledes i albums, kaldet „risbøger“, med perlemorsindlæg i det lakerede bind. Både fra Kina og Japan hjemførtes kakemonoer, lange papirsroller

En lille samling prøver på grønlandske *tupilakker*, mesterligt udskårne figurer i hvalrostand. I reglen forestiller de gådefulde overjordiske magter og onde ånder. Grønlænderens højde er 12 cm. – Handels- og Søfartsmuseet.

A collection of Greenlandic "tupilaks", figures carved in walrus tooth and representing evil spirits and monsters.

med tegninger i tusch og farver af landskaber, Fujijama, heste, fugle, fisk osv. Disse brugtes ofte som kaptajns-gaver. Fra Kina medtog man vifter af bemalet papir eller udskåret i fint gennembrudt arbejde i tynde elfenbensplader.

Her kunne man også købe modeller af små husbåde, ligeledes udskåret af elfenben, med runde lygter, klokker, flag på stænger, blomster i potter og figurer, dels mandskab ved styreåre og stager, dels et fornemt selskab samlet om tebordet agter; figurerne, der ofte er bemalede, forestiller f. eks. en høj mandarin med sine konkubiner og tjenere. Af en anden art end disse såkaldte „Pearl-river boats“ er en kinesisk skibsmodel, hjemført på en dansk kinafarer omkring 1800 og nu på Handels- og Søfartsmuseet; det er et legetøjsskib, fremstillet af karton og papir og forsynet med et urværk, så det kunne sejle hen over bordpladen, når det blev trukket op; samtidig bevægede dukkerne ombord deres hoveder og arme. I Hongkong fik man udmærkede mo-

deller af djunker, i Shanghai af husbåde, udskåret i ét stykke bambus, i Sydøstasien modeller af de indfødtes fartøjer, f. eks. i Vietnam djunketypen fra Tonkinbugten, i Thailand „river-boats“ af teaktræ med figurer ved styreåren, på Ceylon katamaraner med udliggere. I Mombasa kunne man købe meget fint udførte dhowmodeller, bygget på spant, og i Perú solgtes modeller af de ejendommelige totorasivbåde, som brugtes på Titicacasøen og ved Stillehavskysten.

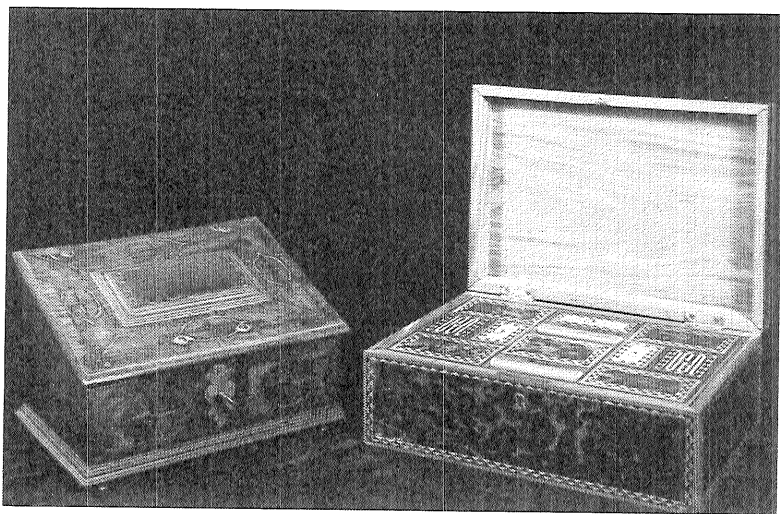
De indiske skibsmodeller af kryddernelliker er allerede omtalt. I Grønland lavede eskimoerne både kajak- og konebådsmodeller af skind uden på et træskelet og forsynet med udskårne dukker; kajakmændene har harpun, åre, line og svømmeblære som i virkeligheden.

I Frankrig og Italien fremstillede man skrøbelige, men fine skibsmodeller, „glasskibe“, lavet af glasperler og tynde glastråde, med små glasfigurer som mandskab.

Møbler og husgeråd

Det var vel navnlig kaptajner og styrmænd, som kunne tillade sig at tage møbler og ting til husholdningen med hjem. De fyldte i reglen så meget, at den jævne sømand ikke fik lov til at tage plads op dermed, og de var også ret dyre. Undertiden havde skipperen selvfølgelig bestillinger med fra sin reder om at hjemtage dette eller hint til ham, både møbler og f. eks. venetianske lysekroner, spejle o. lign., og også forøvrigt porcellæn, fajance, tøj og stoffer, vin, krydderier m. m. m.

Standure („grandfather's clocks“), undertiden med bevægelige små skibe på skiven, købtes først og fremmest i England. I sidste del af 1800-tallet kom der en masse amerikanske vægure, med malede landskaber eller blomster på glasset, ind i landet. Kurvestole solgtes bl. a. på Madeira, gyngestole i Amerika; træbøtter med låg i Rusland; kamfertræskister, de ældre meget fornemme, ganske glatte og med beslag, hjørner, lås og håndtag af messing, de nyere efter mere europæisk smag, tit overlæsset med reliefudskæringer og med perle-

Hjembragte syskrin. Til venstre et 1700-tals nøddetræsskrin med smukt indlagte stjernemønstre i intarsia; på det skrå låg en nålepude betrukket med hestehår. Skrinet har tilhørt kaptajn i Vestindisk-Guineisk Kompagni Bernt Mørch, som døde på Guinea-kysten 1777 (19 cm højt, 20 bredt, 28 langt). Til højre et skrin med finering af skildpaddeskal og med mange små rum, hvis låg er belagt med skildpadde og elfenben; øverste del kan løftes op (13,5 cm højt, 23 bredt, 34 langt). – Handels- og Søfartsmuseet.

Workbox with beautifully inlaid intarsia work (18th century). Workbox covered in tortoiseshell.

mors- eller sølvindlæg, i Kina (Hongkong); arabiske sandeltræskister i Mombasa; spejle i smukke, forgyldte rammer af træ eller metal i Italien; lakerede skærme i Kina og Japan; ægte håndknyttede tæpper f. eks. i Smyrna (anatolske tæpper), Indien og Kina; læderpuder med mønstre i flettede, kulørte læderstrimler eller med syning af guldtråde fra Marokko („marokkineri“).

Skrin og æsker kunne man få overalt i forskellig udførelse. Bekendt er de engelske kaptajnsskriveskrin, af smukt nøddetræ med messinghængsler og indrettet således, at de, når man lukkede dem op, dannede en skrå flade med plads til at skrive på; de havde rum til penne og papir, blækhus og sandstrøbøsse. En stor gruppe var de specielle sy-

skrin eller -æsker, ligeledes af træ, ofte med intarsia, indlagte mønstre og billeder af træsorter i andre farver, eller af skildpadde; i Kina fik man sådanne skrin af poleret sort eller lakeret træ med indlagte perlemorsfigurer. Indeni var der utallige små rum til tråd og sygrejer, knapper o. lign., og i lågene sad elfenbensknapper. Af mere maritim karakter var de æsker besat med sneglehuse, muslinger, stumper af spejlglas, som kunne købes i alle havnebyer. I Kina kunne man få alle slags større og mindre sorte lakæsker til forskelligt brug, med tegninger af guld eller indlagt i perlemor. I Indien solgtes bøffelhornsskrin og elfenbensæsker. Fra Nordrusland medtog søfolkene de såkaldte Archangelsk-skrin, skåret i ben.¹¹

Fliser og fajancer

I mange skipper- og sømandshjem i forskellige egne af Danmark har man anvendt de festlige hollandske blå eller mangane fliser til beklædning af vægge. Uden tvivl er disse fliser blevet medtaget fra hollandske havne af danske skibe, måske som ballast og i større mængder gennem længere tidsrum, især i 1700- og i begyndelsen af 1800-tallet.¹²

Noget af det mest typiske, sømænd bragte med hjem, var engelske fajancer til husholdningen; man taler ligefrem om „engelsk sømandsfajance“.¹³ Det drejer sig om kopper, krus, mugger, kander, fade, skåle, boller, krukke, smørdåser, tobaksdåser, terriner med låg, tallerkner osv. De ældste stykker af den slags (fra 1700-tallets midte og senere) er oftest cremefarvet i glasuren og dekoreret med „transfer prints“, overføringsbilleder efter kobberstik og senere efter træsnit; koloreringen er mest ret sparsom. Motiverne er oftest maritime: søfartssymboler, kompasser, skibe, Neptun, sømænd og deres piger. Senere bliver fajancerne mere hvide i glasuren, men til gengæld mere broget bemalet. Ganske typisk for en stor gruppe af dem er den rød-lilla marmorerede bemaling med lustre (metalgans). De overførte træsnit forestiller scener af sømandslivet som f. eks. sømandens farvel til sin pige, hjemkomsten osv., og der er prospekter. Billederne går

Prøver på engelsk sømandsfajance på Handels- og Søfartsmuseet. Forneden til venstre en „skilderiplatte“ med fremstilling i transfer-print af en engelsk orlogsfregat og med lyserød lustrefarve og guld på rammen (19 × 21.5 cm). Til højre et drikkekrus i form som en buste af admiral Nelson, med brunokker glasur (højde 19.5 cm). Foroven er ophængt en „rolling-pin“ af mælkehvidt glas med påmalede lineskibe – farven er noget afslidt – og teksten „A Friends Gift“ (længde 41.5 cm).

Rolling-pin of white glass; earthenware plaque with transfer print and lustre; a Nelson mug of brown ochre glaze—all from England.

igen og igen; særlig typisk er billedet af den første engelske jernbro (over River Wear). I reglen er der også let sentimentale, meget romantisk prægede vers på fajancerne, mange af disse også gengangere. Nogle af fajancerne kan efter god gammel skik være drilagtige; i ølkrusene er der f. eks. ofte indvendig en livagtigt udseende frø, som først kommer tilsyne, når øllet er drukket; den udspyr de sidste dråber af sit gab. Og der kan være fikservers, som skal læses på en bestemt måde, f. eks. først op, så ned, for at kunne give mening. Yndet er de

morsomme Toby-jugs, hvor kanden danner en lille siddende mandsperson med trekantet hat, eller en buste, f. eks. af Lord Nelson.

Disse fajancer, hvis mangfoldighed ikke kan beskrives her, blev først og fremmest lavet af pottemagerværksteder i Staffordshire nord for Birmingham. En del boller er typiske kaptajngaver, der bærer billeder af et bestemt skib og en indskrift, der ønsker „success“ til skibet og dets kaptajn. De blev foræret af forretningsfolk, skibsmæglere osv. til de kaptajner, der benyttede deres tjeneste.¹⁴

Til denne gruppe slutter sig ting af mere dekorationsmæssig art, f. eks. vægplatter som flade firkantede tallerkner, med skibs- eller landskabsbilleder; figurer af sømænd („sailor boys“), deres piger, kærestepar, hyrder med deres dyr, can-can-dansende piger med sorte strømper og tarlatanskørter; populære skikkelser som hertugen af Wellington, Nelson (en yndet figurgruppe viser ham udåndende i armene på sine søofficerer), general Gordon, Queen Victoria og hendes prinsgemal, bygninger, heste med ryttere, m. m. m. Og så de bekendte hunde ikke at forglemme, især puddelhunde. Disse „engelske hunde“ kaldtes i England „China dogs“; de er i virkeligheden en lokalisering af de kinesiske Fo-hunde af porcellæn. De optræder altid parvis, vendt mod hinanden, og kan være hvide eller sorte; de har en gylden lænke, og snuderne er sorte eller forgyldte. Til dem knytter der sig forskellige traditioner af let tvivlsom karakter – traditioner som dog er ganske ubevislige, men som måske har miskrediteret de egentlig ganske fornøjelige, trofaste „klunkehunde“. Man fortæller f. eks., at de blev solgt til sømændene i engelske havnebyer af uartige piger, som ikke måtte tage betaling for deres villighed, men nok måtte sælge figurerne til overpris som dækning for ydede tjenester. Det berettes som bekendt også, at sømandshustruerne, der fik dem af deres mænd, havde dem stående i vinduet, og når manden var hjemme, vendte hustruen dem med ryggen udad, så den eventuelle elsker var advaret mod at komme på besøg så længe.¹⁵ I senere tid fremstilledes i England „Blue China“-stel i fajance – tydelig nok en efterligning af kinesisk porcellæn –, og „Bosphorus“-stel i brun fajance (firmaet J. Marshall).

Der er en del stykker, som ikke falder helt ind under de her om-

talte grupper, hverken i motiv, udførelse eller farver. Sagen var den, at der naturligvis blev lavet fajancer og figurer andre steder end i England. Også f. eks. Holland (bl. a. Delft), Frankrig og Tyskland, ja endda hjemlige danske fabrikker var leveringsdygtige, enten med efterligninger eller med selvstændige stykker. En del drikkekrus med tinlåg blev f. eks. fremstillet i Hannoversch-Münden, og forsynet med en indskrift som „Søefartens Skaal“ var de nok værd at bringe med hjem.¹⁶

Hele fajancefremstillingen er selvfølgelig påvirket af den kinesiske porcellænsfabrikation. Da farten på Kina kom igang i 1700-tallets første del, medtog kaptajner og søfolk store mængder af det såkaldte „ostindiske porcellæn“: spisestel, kopper, spølkummer, boller, krukker til krydderier og te, figurer, – og det var disse, der blev efterlignet i Europa og fik et ganske bestemt særpræg.

Af en noget anden art er de såkaldte „rolling-pins“ (kageruller). De er lavet (i Bristol) af glas, hvidt, blåligt eller endda sort, med påmalede blomster og indskrifter („A Friend's Gift“), eller for de sortes vedkommende med indslebne mønstre og bogstaver. De er lange og smalle, med en knop i hver ende til en ophængningssnor. Hullet i den ene ende (fra glaspustningen) har sikkert givet anledning til den tro, at de brugtes som saltbeholdere, eller at sømændene kunne lægge et brev i dem og bruge dem som flaskepost i havsnød. Hjemme anvendtes de til pynt eller til håndklædeholdere. Forøvrigt fremstilledes de også i hvid fajance (i Sunderland). Nogle har været typiske kaptajns-gaver („Present from Newcastle”).

I mange lande, både i Tyskland, Frankrig, England og Middelhavslandene, kunne man købe modeller af kirker eller af slotte med tårne og tinder og forsynet med små glaseruder. Når man satte levende lys i dem, skinnede det ud gennem disse. De var af lertøj eller porcellæn, men kunne også være af pap-maché som f. eks. den model af Strassborgs domkirke, man kunne købe i franske havne.

Blomstervaser var til salg overalt. I Østen købte søfolk gerne et vasepar, formet som fisk med halerne vendende modsat vej; i gabet på dem satte de „sweet potato“, en slyngplante.

Brugsgenstande, nips og legetøj

En stor mængde smykker, små brugsgenstande, nips og legetøj blev også købt i udlandet som gaver til familien.

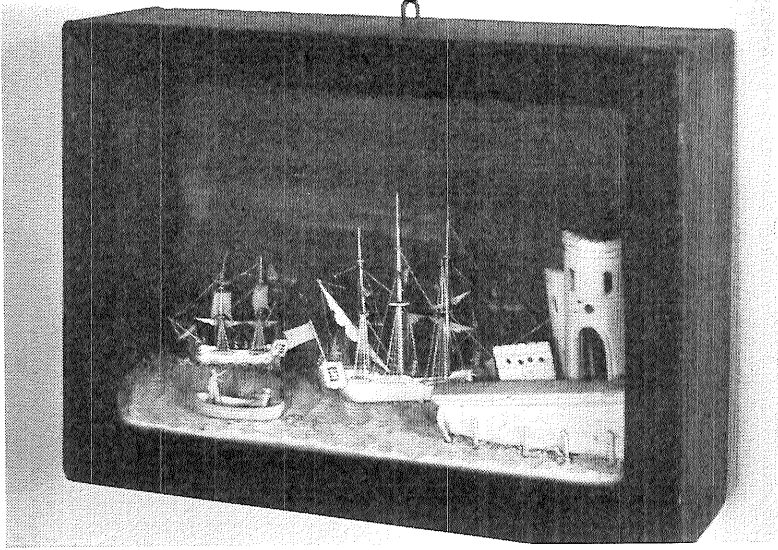
Med hensyn til smykker bød alverdens lande et rigt udvalg i brocher, kameer, ringe, ørensmykker, medailloner, berlokker, vedhæng, kæder, armringe m. m., fremstillet af forskelligt materiale, lige fra de indfødtes frugtkerner (f. eks. i Vestindien) og simpelt glas til fint udførte genstande af guld, sølv, elfenben, rav, ædelsten, perler osv. Undertiden havde smykkerne maritime symboler som skibe, ankre, delfiner osv.

Indonesien var velkendt for sine smukke sølvfiligranarbejder, specielt Celebes (Macassar). Her fik man f. eks. smukke armbånd af skildpadde med påsat filigranudsmykning. Også fra Ceylon og Nordafrika (Marokko) hjemførtes sølvarbejder i delikat udførelse. Hvad skipperne ellers havde med af sølv var mest spiseskeer. De fleste af disse var de såkaldte „Riga-“ eller „Königsbergskeer“, typiske kaptajns-gaver, foræret af mæglere og firmaer specielt i Østersøbyerne Riga, Königsberg, Danzig og Pillau.¹⁷

Mønter blev også hyppigt taget med som gaver. Der var altid ivrige møntsamlere blandt drengene derhjemme, som var henrykte for en kinesisk mønt med firkantet hul i eller for andre fremmede pengestykker med ukendt skrift på.

Af brugsgenstande var især knive elskede, hvadenten det var engelske Sheffield- eller svaneknive, amerikanske foldeknive, finske skedeknive med hestehoved på skaftet, færøske grindeknive med indlagte benornamenter eller sydamerikanske gauchodolke i sølvskede. Også lommeure blev købt i udlandet, men selvfølgelig skulle man passe på ikke at lade sig overtale af gadesælgere, der enten falbød noget billigt juks eller måske endda tyvekoster. Ure skulle købes i hæderlige forretninger, f. eks. i London eller Hamborg.

Rygeutensilier var en kærkommen gave til mandlige familiemedlemmer eller venner. Først og fremmest tobakken selv – helst fra fremstillingslandene, f. eks. Havana eller Virginia, eller anerkendte tobakslande som f. eks. Holland (pibetobak og cigarer), Spanien eller

Havnescene med det så yndede motiv af idealkyst fra Middelhavet, minutøst udskåret i elfenben og monteret i en trækasse med glasforside og blå baggrund med påmalede måger. Formentlig fremstillet i 1700-tallets første halvdel eller midte. Lysmål 8.5 × 13.5 cm. – Handels- og Søfartsmuseet.

Harbour scene, a Mediterranean motif, carved in ivory, 18th century.

Rusland (de nymodens cigaretter, de russiske med langt papmundstykke). Men også hollandske eller engelske kridtpiber, tyske lange piber med porcellænhoved, merskumpiber med ravrør, engelske briarpiber osv. Tobakspunge af sælskind er nævnt, ligeledes tobaksdåser af fajance eller kokosnød. I Rusland købte man drejede, udskårne og blankpolerede dåser, „russerbikse“, med knap i låget; tit var de, ligesom de drejede St. Petersborg-træskåle i forskellige størrelser, pyntet med bemaling af blomster og blade.

Kamme kunne man købe hjem til kvinderne mange steder. Flottest var de høje spanske kamme med sølvbeslag.

Til konen tog sømanden „syklemmer“ med, drejet og udskåret i træ eller støbt i jern. De var praktiske til at holde stoffet fast, når det blev syet. Ofte var de formet som fugle.

Af nips var der et enormt stort opbud. Her kan kun nævnes et lille udvalg. Overalt kunne man f. eks. få glaskugler, klare eller kulørte eller med snoede glastråde i, til at hænge op eller lægge på Amagerhylden. Der kendes glaskugler i strudseægform og -format med f. eks. religiøse billeder, til at hænge op under loftet i en dertil hørende roset. Elsket var kugler eller flasker med klart vand og med små hvide fnug indeni, samt en figur, en snemand eller en bygning; når man vendte dem om, dryssede fnuggene ned som snevejr.

I Rusland købte man vodkakaraffer, formet som et kirketårn, hvis prop var løgkuppelen. Siderne var bemalet med skæggede russermænd. Her kunne man også få tynde glastråde, snoet ligesom en lok af hvidt hår og sat på blåt papir, så det så ud som et øje med pupil.

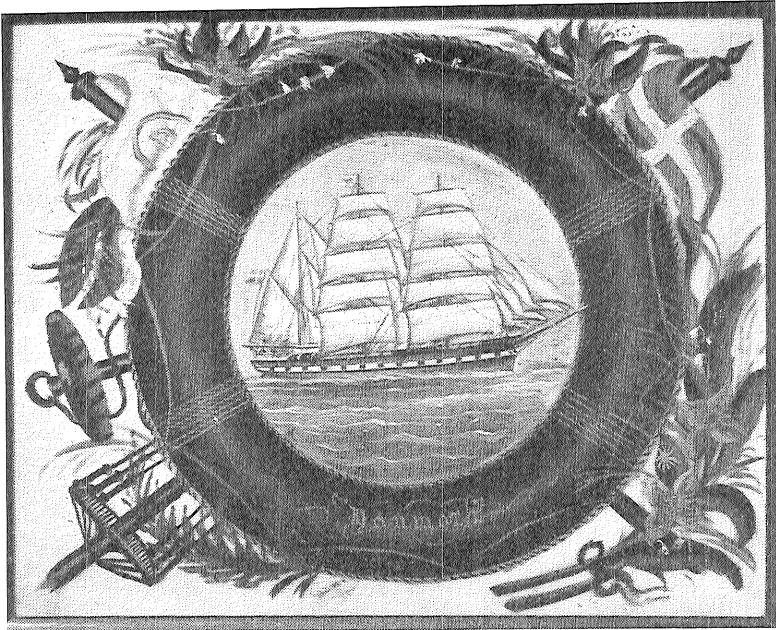
Fra Orienten, f. eks. fra Tyrkiet, hjembragte man de langagtige marmorkugler, som lignede hønseæg i form og størrelse. De var egentlig håndkølere, som man holdt i hænderne for at afkøle dem, når heden blev for stærk.

Det legetøj, man tog hjem til ungerne, var vel i de fleste tilfælde Nürnbergerkram fra Tyskland. Et yndet stykke legetøj var de russiske trææg, malet hver for sig i én stærk farve. De var drejede og delt på midten, og tog man det yderste fra hinanden, fandt man et lidt mindre indeni, og i dette var der igen et mindre. Ialt kunne der være en halv snes æg, det ene mindre end det andet. På samme måde kunne man få æsker, som var sat ind i hinanden.

Et stort udbud af dukker stod til rådighed i de forskellige lande. I reglen var de ikklædt folkedragter eller stedets karakteristiske dragt. I Japan fik man f. eks. små damer i kimono og med vifte; i Palmas (Gran Canaria) kæmpestore dukkebørn; i Thailand danserinder, lavet af stof og thaisilke.

Kina leverede allehånde puslespil og selskabsspil. Af særlig høj kvalitet var skakbrætter med felter af perlemor og ibenholt og med fint udskårne brikker. Skrabnæsespil og mah-jong er eksempler på kinesiske spil.

Af nipsagtig karakter var f. eks. små havnescener, med kyst, huse, træer, folk og skibe, skåret ud af elfenben og anbragt i en lille kasse

En ret usædvanlig form for skibsportræt viser dette oliemaleri på mælkevidt glas. Det forestiller bark „Danmark“ af København (J. F. Dessauer), bygget 1892. Skibet er anbragt i en grøn redningskrans, omgivet af blomster- og planteornamenter og maritime symboler. Bl. a. er rederiets kontorflag malet til venstre. Mål: 19.5 × 24 cm. Handels- og Søfartsmuseet.

Ship portrait of the "Danmark", a bark of Copenhagen, painted on milky-white glass about 1900.

med glas for, eller panoramaer af byer i malet pap og opstillet som på en teaterscene med kulisser og bagstykke, så der fremkom en perspektivisk virkning; af mos var der lavet græs og træer. Undertiden var sådanne prospekter ren fantasi, undertiden forestillede de bestemte egne og byer.

Skal man dømme ud fra det overleverede materiale, havde sømanden kun ringe mulighed for at erhverve sig pornografiske ting, men det er selvsagt vanskeligt at komme til bunds i dette emne. I muhamedanske lande kunne han købe billeder af haremskønheder og

intime scener, og i Østen elskovsbøger med dristige tegninger. Fra Kina kendes små runde lerplader, på hvis ene side er modelleret og malet et ansigt som en grinende maske og på bagsiden særdeles obscøne og virkelighedstro relieffer af mænd og kvinder i forskellige stillinger under kønsakten. I Orientens basarer eller souk'er falbødes små dåser med ambra, et blålilla salveagtigt stof, som fremmede elskovslysten.

Billeder

En meget stor artikel, som især kaptajner tog med hjem til sig selv og deres redere, var portrætter af deres skib („kaptajnsbilleder“, „kadrejerbilleder“).¹⁸ I de større havne i Europa, Nordamerika og også andetsteds som f. eks. i Kina (spec. Hongkong) sad der mer eller mindre professionelle småkunstnere, som for en billig penge leverede skibsportrætter. De fleste af disse er akvareller eller gouacher, men mange er også oliemalerier. En særlig afart er glasbilleder, malet på bagsiden af glasset.¹⁹ De fleste skibsportrætter er meget stereotype.

De ældste skibsportrætter dukkede op ved midten af 1700-tallet, og genren holdt sig, indtil fotograferingen slog den ud. Kunstnerne blev afløst af erhvervsfotografer, som optog billeder af skibene og også gruppebilleder af mandskabet samlet på dækket, ofte med en af skibets redningskranse som samlende midtpunkt.

Andre fotografer gik rundt på knejperne og fotograferede sømændene med deres piger.

Kineserne var storproducenter af skibsbilleder i sidste halvdel af 1800-tallet. I reglen er disse „kinesermalerier“ malet på meget tyndt lærred og med dårlige farver; de har tit en rødlig aftenhimmel som baggrund. Før den tid malede kineserne især mange topografiske billeder til europæiske søfolk, f. eks. af Bocca Tigris ved indsejlingen til Perlefloden, af den portugisiske koloni Macao, af Whampoa med de oplagte kinafarere, af faktorerne i Kanton; senere af Hongkong fra søsiden. Disse billeder er dels olie- eller glasmalerier, dels gouacher på rispapir. Men samtidig imødekom de kundernes ønsker ved at male billeder af steder, de ikke selv havde set, f. eks. St. Helena,

Kaptajn J. F. Møller, oliemaleri, signeret C. R. 1867. Portrættet er indsat i en håndskåren kinesisk ramme i gennembrudt arbejde i et meget kompliceret mønster, med blomstermotiver, kinesere i forskellige stillinger, foroven et tempel med svungne tage; som hjørnemotiv er brugt fugle. Enkelte stykker af det skrøbelige snitværk er afbrækket. Lysmål: 48 × 39 cm. – Handels- og Søfartsmuseet. – Fot. Piotr Friedrich.

Portrait of Captain J. F. Møller, 1867, in a frame of intricate Chinese open work.

Ascension, Kapstaden, Valparaiso, ja endda Venezia. Som forlæg har de uden tvivl brugt kobberstik eller malerier af disse steder.

De kinesiske billeder blev tit leveret i rammer, håndskårne med fine ornamenten i kinesiske træsorter, undertiden i kunstfærdigt gennembrudt arbejde. Snedkermæssigt set er de meget fine i deres sammenføjninger. Broderier med skibsportrætter ("silk-pictures") udførtes specielt i New York af Thomas Willes. De blev undertiden efterlignet af sømændene ombord som frivagtsarbejde.

Kineserne gav sig også af med maling af portrætter af europæiske søfolk, mest kaptajner, og i 1700-tallet var der i Kanton værksteder, hvor "face-makers" modellerede små og større portrætfigurer og -buster i en slags gips, meget realistiske og ret betagende.²⁰

Morsomt er det, at kineserne også var leveringsdygtige i katolske helgenbilleder efter europæiske forbilleder.

Skibsbilleder malet på silke fremstilledes allerede i 1700-tallet i Japan og laves stadig.

I andre lande leveredes rammer, besat med sneglehuse eller muslingeskaller. I Sydamerika forsynede man de indrammede billeder med en indvendig kant af brogede og metalskinnende sommerfuglevinger. I slutningen af 1800-tallet fremkom i Europa de kendte rammer, formet og malet som en redningskrans. Heri anbragtes et foto af sømanden eller hans skib, med navn, hjemsted, flag og rederiflag malet på rammen. Også rammer med fløjlsplægning var en tidlang meget afholdt. I det hele taget svælgede man i fantasifulde rammer efter tidens smag.

Fra slutningen af 1800-tallet og op mod vor tid spillede prospektkort en stor rolle. De kunne købes overalt, var ofte meget farvestrålende, og de var nemmere at skrive for sømanden end et langt brev. Samtidig fortalte de dem derhjemme om de fremmede steder, han kom til. De blev samlet i tykke prospektkortalbums.

Antikviteter

Ganske morsomt er det, at mange søfolk også tog oldsager med hjem, f. eks. marmorstumper, potteskår, gamle irrede mønter o. lign.

fra besøg i Pompeji, på Akropolis eller i Ægypten. Fra Perú medtog de krukker fra præ-inkatid ("huacas").

Da man i 1830'erne ville oprette et museum i Arendal, opfordredes kaptajnerne på de stedlige skibe til at tage genstande med hjem til dette, og de tog villigt ikke blot rariteter fra Kina, Amerika og Stillehavserne med, men også klassiske antikviteter som græske og romerske keramiklamper, mumieklæder fra Ægypten, græske amforaer, skulpturgrupper i terrakotta, marmorbrokker og -fragmenter fra Karthagos ruiner, hoveder af statuer, ja endda en fod af en figur fra Milo.²¹

Til sidst et par ord om hvordan sømændene fik fat på de mange forskellige ting.

I civiliserede lande er det naturligt, at de fleste blev købt normalt i butikker i havnekvartererne, vel oftest til faste priser. Men på kajerne var der også tit gadehandlere, som tilbød ting ekstra billigt, uden at dette dog hindrede køberne i at prutte dem kraftigt ned i pris. De ofte meget godtroende søfolk tog sig ikke altid i agt og opdagede undertiden for sent, at det var noget bras, de havde købt. Måske er det fra den tid, det efter al sandsynlighed eneste danske ord i arabisk er kommet ind i dette sprog, nemlig „billiski“ (tryk på -li-), som danske turister endnu kan høre hos gadehandlere f. eks. i Marokko, og som simpelthen er en tillempet form for „billigt skidt“. Mere risikabelt var det at købe tyvekoster som ure, ringe, smykker, fra for-dægtige fyre i havneknejper og mørke gange.

Byttehandler kunne være ganske legitime selv i civiliserede lande og var sikkert meget almindelige i ældre tid. F. eks. fortælles, at skipperne fra Tåsinge byttede lam og grise i England mod engelsk sømandsfajance, og søfolk der kom fra varme lande kunne altid få byttet deres levende papegøjer og aber i forretninger f. eks. i Frankrig.

Overalt, i europæiske og fremmede havne, sværmede en flok kadrejer- eller bumbåde ud til skibene for at sælge ikke bare fødevarer, men også andre af landets produkter og kuriositeter. De opslog deres enkle butikker på dækket med mange fristende ting. Da søfolkene i

reglen ingen kontanter havde på sig – det var jo ikke nødvendigt i det pengeløse samfund ombord – tog de handlende gerne mod andre ting, enten noget fra skibet som en ende tov, en line, lidt varer fra lasten eller lign., som besætningen „lånte“, eller de byttede med søfolkernes personlige ejendele såsom skjorter, gamle bukser, skotøj, lommeknive o. s. fr., med lidt tobak eller f. eks. med deres kakao-ration, som de fik udleveret efter kostplanen i små pakker. Råbet „tjænse for tjænse“ (= change, bytte) klang overalt i verdens havne. Rarest var det, om bytthandelen var til begges tilfredshed, men det må siges, at man gensidig forsøgte at snyde hinanden, selv om det oftest var sælgeren, der vandt ved byttet.

Når man kom til primitive samfund, gik alt pr. bytte, således f. eks. langs Afrikas kyster og på floderne. Sømændene var indstillet på denne tuskhandel med negrene. I England købte de f. eks. brugte lommeure, helst så store som muligt; de behøvede ikke at gå nøjagtigt, blot de kunne tikke højt. De købte måske også et lille lager af spejle, og på turen ned var de i frivagten travlt beskæftigede med at sno blankpudset kobbertråd til ankel- og armringe til negerkvinderne. Alle disse ting var gode at bytte med. Negrene ville også gerne have gamle skydevåben, men det forbød de fleste rederier. For gamle skjorter, bukser, veste og dongeritøj kunne sømændene tilbytte sig mange gode ting.²²

Denne tuskhandel er simpelthen en rest af gamle tiders almindelige handel med indfødte. Da Columbus i 1492 kom til Vestindien, byttede han røde huer, glasperler, bjælder, spejle, armbånd, silkebånd osv. mod papegøjer, spyd, guldsmykker o. lign.²³ Og da Altona-galeasen „Charlotte Sophie“ i 1805 gik til Senegal for at handle, medførte man foruden drikkevarer kasser med kulørte lærreder og tøj til negerinderne, kasserede gamle sabler, geværer, bajonetter og dolke, nürnberg-legetøj, spejle, sy- og stoppenåle og alle slags nips, gamle sko og støvler, samt nogle kasserede trekantede officershatte. For disse varer fik man elefanttænder, struds-fjer og sække med gummi arabicum.²⁴

Mange af de omtalte "sailor's gifts" får os nu til at trække på smilebåndet, fordi de er håbløst ude af takt med vor tids smag, men en del af dem er sandelig ved at komme til ære og værdighed igen i vor antikvitets-hungrende epoke. Det gælder for blot at tage et eksempel de engelske hunde, som for få år siden blev smidt bort i store mængder, mens de nu næsten ikke er til at opdrive af ivrige samlere.

Men der vil stadig være masser af souvenirs, som købes af søfolk og turister i vore rejseglade tider. Smagen og moden skifter, men trangen til at omgive sig med sjove ting og sager fra det fremmede bunder dybt i det menneskelige sind.

NOTER

- ¹ *Johs. Olsen*: Den sydfynske Sejlskibsfarts Historie (København 1932), 112.
- ² *H. C. Bering Lüsberg*: Kunstammeret, dets Stiftelse og ældste Historie (Kbh. 1897), 153 ff.; om kunstkamre i udlandet og deres indhold se *Eugen von Philippovich*: Kuriositäten – Antiquitäten (Braunschweig 1966).
- ³ *Poul Martin Møllers* Optegnelser fra Kinarejsen, i Skrifter i Udvalg II (Kbh. 1930), 42.
- ⁴ En islandsk Eventyrer *Arni Magnússon's* Optegnelser, Memoirer og Breve XXVIII (Kbh. 1918), 13.
- ⁵ Illustreret Tidsskrift for de nyeste Rejsebeskrivelser I (Kbh. 1869), 153 f.
- ⁶ Stoffet til det følgende er dels taget fra en lang række uden- og indenlandske sømandsmemoirer og -rejsebeskrivelser, dels efter genstande, som findes på søfartsmuseer og i privat eje. Emnet har ikke været behandlet i sin helhed før; en del stof findes f. eks. i *Hans Jürgen Hansen* (red.): Kunstgeschichte der Seefahrt (Oldenburg 1966) og i *Gervis Frere-Cook* (red.): The Decorative Arts of the Mariner (London 1966). En særlig tak skylder jeg fylkeskonservator *Erling Eriksen*, Vestfold Fylkesmuseum, Tønsberg, museumsleder *Poul Fredholm*, Tåsinge, og kontorchef, kaptajn *Kaj Lund*, København, med hvem jeg har drøftet emnet, og ikke mindst forfatteren *F. Holm-Petersen*, skaberen af Søfartsmuseet i Troense, som dels har tilvejebragt vel nok den største samling hjembragte ting i Danmark, dels har stillet sin store viden til rådighed og givet mig talrige oplysninger og henvisninger.
- ⁷ Jfr. *Edouard A. Stackpole*: Scrimshaw at Mystic Seaport (Mystic, Conn. 1958).
- ⁸ Se *Philippovich*: Anf. værk 499 ff.
- ⁹ The Annual Dog Watch 12 (Melbourne 1955), 30. – Sådanne flasker findes f. eks. på Vestfold Fylkesmuseum i Tønsberg og på Stavanger Sjøfartsmuseum.

- ¹⁰ *Philippovich*: Anf. værk 411 ff.
- ¹¹ *Hildamarie Schwindrazheim* i Schleswig-Holstein und der Norden (Festschrift Olaf Klose, Neumünster 1968), 138 ff.
- ¹² *Sig. Schoubye*: Skibsmotiver på hollandske vægfliser, i Handels- og Søfartsmuseets årbog 1954, 37 ff.; *Dick Luiting*: Handels- og Søfartsmuseets flisesamling, sst. 1957, 41 ff.
- ¹³ *Rut Liedgren*: Sailor's Gifts, i Fataburen 1950, 25 ff. — *Else-Marie Boyhus*: Nordengelsk fajance med lyserød lustreglasur, i Arv og Eje (1967), 48 ff. Sømandsfajancerne er her kun behandlet i oversigtsform, da der foreligger forholdsvis meget litteratur, især på engelsk, derom.
- ¹⁴ *Henning Henningsen*: Kaptajns-gaver, i museets årbog 1964, 132 ff.
- ¹⁵ Om hele genren se *Rut Liedgren*: Staffordshire figurer (Stockholm 1958).
- ¹⁶ *Sig. Schoubye*: Om ølkrusene fra Hannoversch-Münden, i Arv og Eje 1965, 81 ff.
- ¹⁷ *Henning Henningsen* i museets årbog 1964, 132 ff.
- ¹⁸ *F. Holm-Petersen*: Skibsportrætmalere (Odense 1967). — I nærværende artikel gives kun en kortfattet oversigt over genren.
- ¹⁹ *J. van Beylen*: Vlaamse maritieme achterglasschilderijen, i Mededelingen van de Marine Academie van België XI (1958–59), 185 ff., XII (1960), 89 ff.; *Henning Henningsen*: Handels- og Søfartsmuseets glasmalerier, i museets årbog 1963, 73 ff.
- ²⁰ Jfr. *Henning Henningsen*: Kinesiske „ansigtsmagere“, i museets årbog 1959, 131 ff.; *C. A. Burland & W. Forman*: So sahen sie uns (Wien & München 1968).
- ²¹ Aust-Agder-Arv 1960 (Arendal 1961), 9 ff.
- ²² Meddelt af byarkivar, fhv. maskinmester *S. K. Petersen*, Helsingør.
- ²³ *Rinaldo Caddeo*: Columbus' Skibsjournal 1492–93 (Kbh. 1942), 64 ff.
- ²⁴ Kapt. *J. H. Ginges* håndskrevne optegnelser på Handels- og Søfartsmuseet (mus.-nr. 33–36:40).

MARITIME CURIOS AND SOUVENIRS

Summary

A typical feature of most sailors' homes in the days of sail were the many objects brought home from far and near either as presents or as souvenirs. Seamen have always been interested in curious and unusual objects. In ancient times when kings and princes had treasure chambers they always contained many objects of a zoological, botanical, artistic and ethnographical nature brought home by sailors. It was mostly the strange and curious which predominated.

It is quite impossible to list the thousand and one things sailors picked up on their travels. If we divide them under various headings it is easier to get a general picture.

Foodstuffs and stimulants: food and drink, both usual and more out-of-the-way products, spices and other specialities. Health cures such as Riga balsam and toilet articles (soap, Florida water).

Clothes and fabrics: various materials bought in the land where they were produced, e.g. wool from Scotland, silk from China etc. Often sailors bought their hats, shoes etc. in certain shops in certain cities. Embroidered cloths and dresses, for example, in Madeira. Skins in many lands, from Greenland to South America.

Zoologica: all kinds of stuffed animals, birds and fish; live animals; ostrich eggs and feathers from South Africa; the feathers of tropical birds, patterns of butterflies' wings. The tusks of elephant (ivory), hippopotamus, whale and narwhal. Walrus skulls, shark's jaws, sawfish teeth, turtle shells, the wings of flying fish. All sorts of shells – snails, mussels (mother-of-pearl), sea urchins; conches and corals.

Botanica: seaweed from the Sargasso Sea; "silver leaves" from Cape Town; calabashes; coconuts; the rare Seychelles nuts which only grow on those islands; bamboo.

Mineralogica: fragments of stalactites, petrified leaves; pieces of lava; crystals. Bottles filled with different coloured sand from many countries; from Chile bottles with saltpetre.

Ethnographica: an innumerable amount of weapons, costumes, hats and footwear of foreign lands. Articles of everyday use made of clay, wood, metal. Musical instruments. Pieces of jewellery. Statues from all over the world, particularly figures of gods. Carved ivory. Miniatures painted on mica (from India) and on rice paper (from China). Kakemonos. Ship models of ivory, cloves, glass. Models of Eskimo kajaks and umiaks.

Furniture and domestic utensils: all kinds of furniture from grandfather clocks from England to camphor-wood chests from China, wicker chairs from Madeira, wooden tubs from Russia and carpets from Turkey. Caskets and boxes from many lands with intarsia work, lacquered or inlaid with mother-of-pearl or tortoiseshell, ivory, or small shells.

Faience: in early times many tiles were brought back from Holland as ballast. English "sailor's gifts", particularly from Staffordshire, were extremely popular: mugs, cups, bowls, jugs, caddies, with transfer prints of verses and pictures and often ornamented with lustre colour. Small figures: for example the "English dogs" which always came in pairs. Also faience from Holland, Germany and France. These European goods were copies of the porcelain which was brought home from China, particularly during the eighteenth century. There were also rolling pins from England made of glass and models of churches and castles intended for putting candles in.

Articles for every day use, bric-à-brac, toys: jewellery of all kinds, silver spoons (often "captains' gifts", presented to captains by business connections in the Baltic), coins. Pen knives, watches, combs, smoking kit (pipes, tobacco pouches and jars). Glass balls, some of them with snowstorms in them; bottles

of vodka shaped like a Russian church with onion-shaped cupola. Wooden eggs from Russia which contained a series of eggs inside, each one smaller than the last. Chess sets from China and other games. Dolls in national costume. Tiny three dimensional landscapes in glass-fronted boxes.

Pictures: above all ship's portraits. From about 1750 these were painted by artists in ports all over the world, in water colours, oils and as underglass-paintings. Later photographs of ships became more popular. Chinese artists constructed topographical prospects not only of Canton and Hongkong but of places they had never seen, such as Cape-Town, Valparaiso, and Venice. They also made plaster figures and painted portraits of captains and seamen. Many of the pictures had elaborate frames, either carved, inlaid, or decorated with small shells etc.

Antiquities: there were captains who brought home antiquities from Egypt, the Acropolis, Pompeii, Peru and other places.

In civilized countries all these things were usually bought in shops. In the cafes and on the quaysides cheap and badly made goods could often be acquired, sometimes they were stolen goods. In the harbours of Europe and all over the globe bumboats would come out to ships and tempt seamen with foodstuffs and local specialities and curiosities. They either accepted money or exchanged them for things the crew had "borrowed" from the ship or its cargo, or for old shirts, trousers etc. Among primitive peoples barter was most usual. Sailors acquired what they wanted in exchange for old clothing, second-hand watches, bracelets and anklets which they had made themselves out of copper wire, etc. For centuries this was how trading had been done with the natives.

Til vore medlemmer og læsere

Handels- og Søfartsmuseet har i tidens løb samlet en del af de i ovenstående artikel omtalte sømandskuriosa, men desværre ikke systematisk. De har, for at sige det ærligt, både her og i de fleste andre søfartsmuseer været noget negligerede, idet man simpelthen ikke har taget dem seriøst nok. Vi vil gerne lave en permanent udstilling af hjembragte genstande (og forøvrigt også af frivagtsarbejder), og vi opfordrer vore læsere og venner, hvis de har sådanne ting, at forære os dem til dette formål. Vi savner f. eks. blomsteropsatser af skaller og muslinger, flasker med sand, russeræg, mange af havets mærkværdigheder, etnografiske ting, for blot at nævne noget. Men alle genstande af den ovenomtalte art er særdeles kærkomne.